Heroriëntatie gevraagd...

De relatief stabiele veiligheidssituatie in de wereld is de laatste jaren ingrijpend gewijzigd en sedertdien voortdurend aan veranderingen onderhevig. Dagelijks is dit waarneembaar via de media.

Nederland heeft op grond van de nieuwe omstandigheden het veiligheidsbeleid in 1991 herzien. Inmiddels zijn verdere aanpassingen voorzien, waarvan de aard en de omvang naar verwachting eind dit jaar of begin volgend jaar bekend zullen zijn. Hoe de situatie zich ook ontwikkelt, duidelijk is in ieder geval dat de wereld waarin wij leven niet méér vrede en veiligheid kent dan voorheen. Het lijkt wel alsof de geschiedenis met een inhaalslag bezig is, waarbij oude rekeningen van generaties geleden nog moeten worden vereffend. De doos van Pandora die is geopend, toont wreedheden, die niet meer voor mogelijk werden gehouden. Alhoewel deze ontwikkelingen mogelijk voor velen een pijnlijke verrassing vormen, moet overigens wel worden bedacht dat de Tweede Wereldoorlog nog niet zó lang geleden werd gevoerd.

De oorzaken van deze conflicten zijn verschillend, maar het lijkt erop dat volkeren- en stammentwisten en het streven naar meer onafhankelijkheid van bepaalde bevolkingsgroepen tot de meeste van de huidige conflicten hebben geleid. Het uitgebreide gebruik van wapens daarbij heeft tot gevolg dat ook de internationale volkerengemeenschap in veel gevallen wapens zal moeten gebruiken om een twist te doen beëindigen en een vredessituatie te herstellen. Overigens blijft het streven erop gericht conflicten via onderhandelingen tot een oplossing te brengen en zo veel mogelijk niet-militaire pressiemiddelen te gebruiken. Ook de Nederlandse regering liet en laat blijken zich — binnen internationale kaders — hierbij verantwoordelijk te voelen. Zij heeft zich bereid verklaard, behalve andere middelen en hulp, zo nodig militaire middelen ter beschikking te stellen. Verbijzonderd naar de Nederlandse krijgsmacht zullen taak, organisatie en middelen ook in dit licht moeten worden bezien. Deze geuite medeverantwoordelijkheid blijkt inmiddels door de inzet van Nederlandse militairen in potentiële en werkelijke conflictgebieden. Meer dan in het verleden ooit het geval was, vindt momenteel deze inzet plaats in internationaal verband. Uit de Defensienota 1991 blijkt duidelijk dat ook in de toekomst het optreden in internationaal verband tot de belangrijkste taken van de Nederlandse krijgsmacht zal behoren. Een dergelijke taakuitvoering wijkt duidelijk af van die waarop de krijgsmachtdelen zich gedurende vele decennia hebben gericht. Deze wijziging zal ook moeten leiden tot een heroriëntatie van de militair op zowel zijn taken als zijn functioneren bij de voorbereiding èn de uitvoering ervan. Wij richten ons hierbij met name op het kader en andere leidinggevenden, zowel in de Koninklijke landmacht als de Koninklijke luchtmacht.

Het merendeel van hen trad in dienst in de tijd van Oost-Westconfrontatie. De mogelijke inzet van de militair was gekoppeld aan een bondgenootschappelijk optreden in een grootschalig conflict. Hierbij waren — voor hem of haar overduidelijk — de nationale belangen, die veelal werden vertaald naar de eigen veiligheid, in het geding. Bij een dergelijk conflict zouden de krijgsmachtdelen in hun geheel worden betrokken. Het doel was een eventuele agressor te keren en de integriteit van het bondgenootschappelijke grondgebied te herstellen.

De mogelijke opponent vormde een gegeven; hij was herkenbaar en zijn lokaties, organisatie en wijze van optreden waren redelijk bekend. De opleiding, de operatieplannen en voorschriften voor commandovoering en gevechtsvoering waren duidelijk afgestemd op een mogelijk treffen met die tegenstander. ▷

Evenzo was het operatiegebied bekend en dit vertoonde v.w.b. de Koninklijke landmacht zekere overeenkomsten met de Nederlandse omgeving. Hetzelfde kan worden gezegd van de klimatologische omstandigheden. Natuurlijk hebben de krijgsmachtdelen een inzet elders gekend (Nederlands-Indië en Nieuw Guinea) en waren de omstandigheden daarbij duidelijk afwijkend van de Nederlandse. Toch zijn deze voorbeelden voor velen geschiedenis en bovendien te vertalen in een (vermeend) nationaal of bondgenootschappelijk belang. Ook Korea is nog een voorbeeld uit het recente verleden, maar dat conflict heeft een duidelijke relatie met de confrontatie tussen Oost en West. De inzet in Libanon, als onderdeel van Unifil, gaf reeds een andere wijze van inzet te zien. Het gevolg was dan ook dat in Assen een afzonderlijke en aanvullende opleiding werd gegeven voor militairen, die naar dat land werden uitgezonden. Artikelen in dit tijdschrift waaronder enkele nog recent, geven aan dat dit optreden bijzondere aandacht vraagt.

Bij een eventueel toekomstig optreden zal het voor de individuele militair niet altijd duidelijk zijn of een specifiek nationaal (Nederlands) belang in het geding is. Ook zal niet de gehele militaire organisatie erbij zijn betrokken; hierdoor is het waarschijnlijk dat er een groot verschil zal zijn tussen de omstandigheden waaronder de militair moet optreden en die van het overige deel van de organisatie, in Nederland en van het thuisfront. De kans is groot dat weinig begrip zal bestaan voor de bijzondere situatie waarin de militair verkeert.

De aard van het optreden (kleinere verbanden, individueel en meer zelfstandig), de regels voor het wapengebruik, de vele betrokken partijen (zonder dat van een duidelijke tegenstander kan worden gesproken), het ogenschijnlijk irrationele wapengebruik door deze partijen, de onderlinge verstandhouding tussen partijen, bevolkingsgroepen of stammen (die zich kan uiten in openlijke vijandschap), enz., vormen aspecten, waarmee de Nederlandse militair nauwelijks bekend is. Dientengevolge zal in die bijzondere omstandigheden nauwelijks kunnen worden teruggevallen op bestaande procedures en voorschriften. Daarbij komt bovendien dat de militair kan worden geconfronteerd met gebieden en culturen die sterk afwijken van zijn eigen ervaringswereld.

Eerder is in de Militaire Spectator aandacht besteed aan het leiding geven (*MS* 160(1991)(9)381). Daarbij werden twee thema's centraal gesteld: de vrijheid van handelen en het wederzijdse vertrouwen. Het individu, de eenheid en de krijgsmacht kunnen worden geconfronteerd met het probleem dat in de nieuwe omstandigheden beide elementen onder spanning staan. Het ontberen van een militair doel in combinatie met opgelegde „constraints" beperkt het eerste element. Alleen al het verbreken van organieke verbanden zal initieel nadelig zijn voor het tweede element.

Het mogelijke toekomstige optreden vereist duidelijke en ingrijpende wijzigingen van de opleiding en vorming van de militair. Naast de militair-technische opleiding, zal veel aandacht moeten worden besteed aan het leiding geven en aan gezagshandhaving, het optreden in kleine, niet-organieke verbanden, het contact en de omgang met de bevolking, met partijen e.d., de veiligheid van hem- of haarzelf en van anderen, enz. Kortom, de militair moet leren zijn taak uit te voeren en te overleven in zeer complexe situaties, zonder dat altijd duidelijk zal zijn waartoe de specifieke inzet plaatsvindt.